

DŮSLEDKY PANDEMIE COVID-19 A JEJICH VLIV NA PAŠOVÁNÍ A KONZUMACI DROG

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON SMUGGLING OF DRUGS AND THEIR CONSUMPTION

JAN PAĎOUREK, JOZEF SABOL

The Police Academy of the Czech Republic in Prague, Department of Crisis Management and Department of International Cooperation

Abstrakt: Pandemie COVID-19 zasáhla celý svět a způsobila tím celou řadu problémů, na které musely všechny země reagovat tak, aby minimalizovaly její dopad a další šíření. Zasažené oblasti zahrnovaly v podstatě všechny sféry života společnosti, včetně omezení nebo pozastavení řady běžných aktivit a činností. Vzhledem k tomu, že pandemie měla velmi výrazný dopad na práci a volný pohyb obyvatel, jakož i na osobní dopravu či na přepravu zboží, projevil se její vliv i ve změněné situaci týkající se produkce, pašování a užívání všech druhů omamných látek. V článku jsou zevrubně analyzovány některé specifické problémy vyvolané touto pandemií se zvláštním důrazem na její vliv na konkrétní situace, které se v pandemickém období začaly postupně projevovat a které mají přímou nebo nepřímou spojitost s bezpečnostními aspekty zejména s organizovaným zločinem, jenž i nadále sehrává svou roli při pašování drog i za současných změněných podmínek. V této souvislosti je diskutován rovněž význam analýzy zachycených vzorků drog zaměřených na jejich detekci a identifikaci, která mimo jiné umožňuje získat informace o technologii produkce těchto látek a jejich prekurzorů a také vysledování zemí či regionů jejich původu (viz výzkumný úkol realizovaný na Policejní akademii ČR v Praze „Prvková charakterizace mikrostop a omamných a psychotropních látek jadernými analytickými metodami“).

Klíčová slova:

COVID-19; pandemie; návykové látky; pašování; detekce a identifikace; užívání návykových látek; jaderné analytické metody

ÚVOD

Pandemie COVID-19 zasáhla celý svět, zabila již stovky tisíc lidí a prověřila fungování zdravotnického systému až na doraz, přičemž odhalila řadu jeho slabin a nepřipravenost na takové mimořádné situace. Řada oblastí ekonomických aktivit buď byla vládami úplně pozastavena, značně paralyzována nebo radikálně redukována v důsledku restriktivních opatření přijatých k zamezení šíření viru. Projevilo se to nakonec i ve snížení produkce, zavíráním provozů a sérií omezení, která kromě zdravotnických služeb a narušení chodu nemocnic zasáhla prakticky všechny sféry každodenního života obyvatel, zejména pokud jde o způsob vykonávání povolání, hromadnou dopravu, školství, kulturu a sport.

COVID-19 postihl i mnohé další oblasti, přičemž se jeho účinky dostávají s určitým zpožděním a vykazují neobvyklé projevy. Patří sem i produkce drog a různých dalších omamných látek, kde se v souvislosti s pandemií musela změnit technologie jejich výroby, včetně používání pozměněných prekurzorů. Kvůli narušení dopravního systému ve světě, kde byla výrazně postižena zejména letecká doprava, se musely pro přepravu drog do cílových destinací hledat náhradní možnosti k zajištění tohoto důležitého článku v celkovém řetězci jejich pašování.

Po vypuknutí koronavirové pandemie bylo možné pozorovat i změny v chování narkomanů a jejich radikalizace. To přispělo jak ke zvýšené kriminalitě v řadách těchto uživatelů, tak k agresivnímu chování všech, kteří těžili z ilegálního obchodu s drogami. Lze však konstatovat, že se tyto živly relativně velmi rychle přizpůsobily nové situaci a operativně na ni reagovaly.

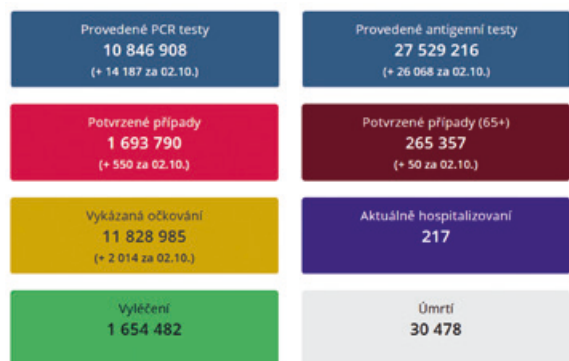
Epidemie COVID-19 měla závažný dopad na řadu hospodářských odvětví, kde se cestování a turistický ruch zařadily mezi první, které pandemie bezprostředně postihla. Bylo zrušeno tisíce letů a cestující, letecké společnosti a organizátory souborných služeb postihla náhlá a závažná krize likvidity.

Jak známo, COVID-19, je název onemocnění způsobeného koronavirem, který byl poprvé zjištěn v prosinci 2019 ve Wuhan, čínské provincii Hubei. Vedle tohoto konstatování je namístě zopakovat i stále nezodpovězenou otázkou, co bylo skutečnou prvotní příčinou celosvětového šíření viru COVID-19? Čínské úřady mezinárodnímu vyšetřování tohoto problému spíše účinně bránily, čímž zvyšovaly podezření, že to byla právě Čínská lidová republika (ČLR), která ne zcela uspokojivě vysvětlila některá vznesená obvinění. Objevily se i konkrétní důkazy podporující tato podezření. Naposledy to byl např. britský badatel a šéf londýnské společnosti GlobalStrat Olivier Guitta, který ve svém příspěvku „More Proof of the Wuhan Lab Leak Theory, Akhbar al-Aan TV“ shromáždil celou řadu pozoruhodných závěrů, které spíše ukazují primárně na ČLR jako možný původní zdroj této celosvětové nákazy.

Od března 2020 se infekce začala ve světě všeobecně považovat za globální pandemii. Je celá řada důkazů, jak pandemie COVID-19 ovlivňuje lidi, kteří užívají drogy, a ty, kteří na nich parazitují a poskytují jim příslušné služby.

SOUČASNÁ PANDEMICKÁ SITUACE V ČR A VE SVĚTĚ

Do začátku října 2021 způsobilo šíření COVID-19 po celém světě více než 4,8 milionů úmrtí. Potvrzené případy onemocnění nyní celosvětově představují více než 237 milionů obětí.² Podle stejného zdroje (k 5. 10. 2021) bylo dosud v ČR celkem 1 697 064 nakažených a z toho jich na koronavirus zemřelo 30 493. Dosud není proti onemocnění koronavirem k dispozici žádný účinný lék. Významného pokroku se u nás i ve světě dosáhlo pomocí očkování, kde však současné vakcíny, které významným způsobem přispěly k omezení šíření pandemie, stále ještě nevykazují vyšší než asi 80procentní účinek a některé dokonce v průběhu doby svou účinnost dokonce snižují. Tím vzniká potřeba třetí (a možná ne zcela poslední) fáze očkování. Vážným problémem je však i zpomalení vakcinace v poslední době

Obr. 1 - Aktuální údaje o zasažení ČR pandemií COVID-19, stav ke dni 3. 10. 2021 (zdroj: Ministerstvo zdravotnictví ČR)³

ve vyspělých státech, a hlavně nedostatek vakcín pro jejich použití v rozvojových zemích. V dalších měsících lze proto očekávat nárůst počtu infikovaných osob se současným růstem smrtelných případů. Ukazuje se, že časový průběh dopadů pandemie může probíhat v určitých vlnách, kde se prozatím nepodařilo odhalit všechny faktory, které mají na tento proces zásadní vliv.

Některé aktuální údaje o situaci v České republice

Současný stav a dopady pandemie COVID-19 v České republice (ČR) charakterizují aktuální údaje poskytnuté Ministerstvem zdravotnictví ČR (MZ ČR), které zahrnují všechny důležité parametry potřebné k hodnocení celé situace. Tato informace je obsažena ve statistice uvedené na obr. 1.3 Uvedený přehled ukazuje nejenom dosud evidované počty potvrzených případů a úmrtí, ale také další údaje včetně počtu provedených testů, jakož i počtu očkovaných, vyléčených či hospitalizovaných osob.

Průběh pandemie COVID-19 v ČR měl určitý časový průběh, typický i pro situace v mnohých dalších zemích (obr. 2). Jeho charakteristickou zvláštností byla tři maxima (vlny), kdy nárůst počtu onemocnělých kulminoval.³

Dopad pandemie COVID-19 lze na populaci ČR již dnes považovat za markantní, o čemž svědčí její podíl na počtu zemřelých. Toto onemocnění se u nás stává jednou z nejčastějších příčin smrti.

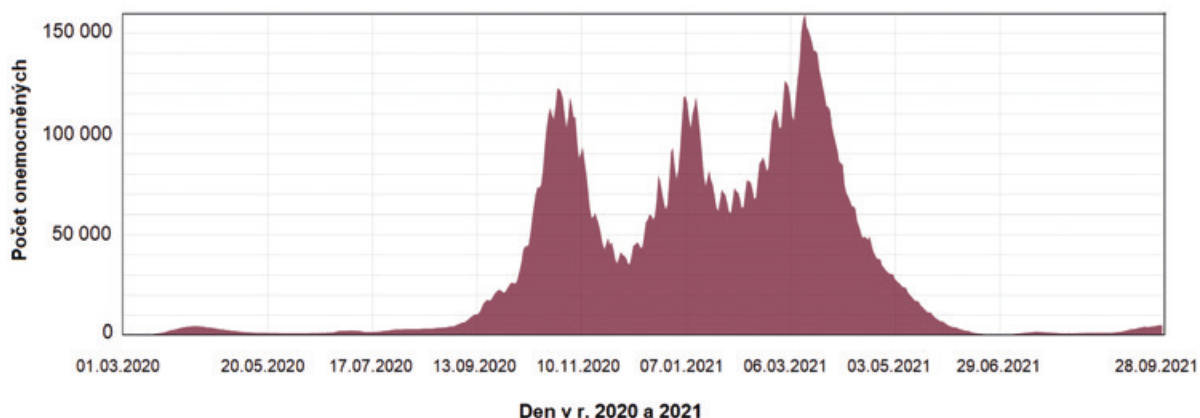
Podle údajů Českého statistického úřadu zemřelo v roce 2020 celkem 129 289 obyvatel ČR. Ve srovnání s předchozím rokem byl tento počet přibližně o 17 tisíc vyšší, což představovalo 15% meziroční nárůst, který nepochybně souvisí s epidemií COVID-19.⁴

Dosavadní vývoj drogové situace v ČR jednoznačně ukazuje na souvislost s koronavirovou epidemií a je touto epidemií poznamenán. Předběžné analýzy svědčí o tom, že by současná epidemie mohla zvýšit intenzitu užívání u dlouhodobých a pravidelných uživatelů nelegálních drog, alkoholu, ale také sedativ a hypnotik. To mimo jiné znamená, že u těchto intenzivních uživatelů došlo ke zhoršení jejich problémů v oblasti závislostí, duševního zdraví i sociální situace a lze tudíž očekávat jejich zvýšenou poptávku po adiktologických službách.⁵ Adiktologické a psychologické ambulance zaznamenaly v poslední době zvýšený zájem o péči o osoby se závislostí na drogách.

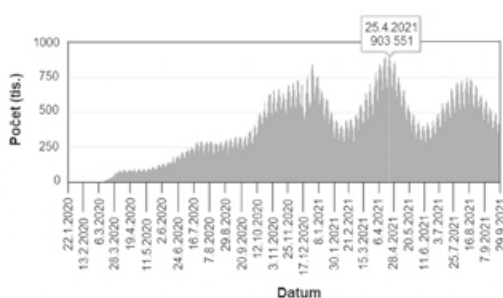
Poslední stav pandemie COVID-19 v EU a ve světě

Pandemie vyvolaná koronavirem COVID-19 se výrazněji začala projevovat na jaře 2020, kdy zejména Evropu postihl virus nejvíce. Na starém kontinentu byl největší počet nakažených, zemřelo zde také nejvíce lidí. Počátkem června téhož roku se situace začala stabilizovat, infikovaných osob v Evropě začalo ubývat a nejsilnější ohniska epidemie se přesunula za oceán a velmi intenzivně zasáhla zejména Spojené státy. V globálním měřítku se však na jaře 2021 nepříznivá situace vrátila zpět a evropské státy se řadily k nejhůře postiženým. V létě se poměry poněkud zlepšily, zejména v důsledku intenzivního očkování, jehož frekvence však začala postupně klesat. Souvisí to i s různým hodnocením pandemie některými vlivnými epidemiology a promítají se sem určitým způsobem i specifické zájmy některých politiků i celých politických stran či hnutí.

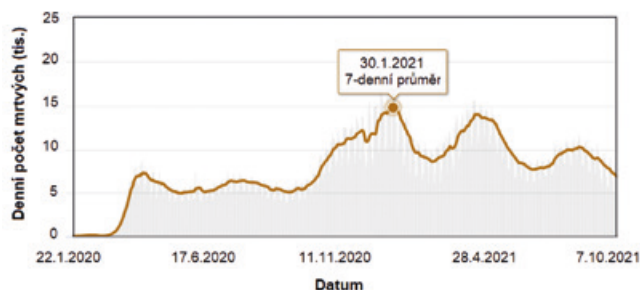
Lze však konstatovat, že vlády většiny zemí přijaly celou řadu účinných restriktivních, často velmi přísných opatření, která byla v poslední době moti-

Obr. 2 - Trendový profil osob s laboratorně prokázáním onemocnění COVID-19 (zdroj: Ministerstvo zdravotnictví ČR)³

Obr. 3 - Denní počet infikovaných osob (zdroj: Worldometer)²

Obr. 4 - Denní počet zemřelých osob (zdroj: Worldometer)²

vována výskytem nebezpečnějších koronavirových mutací. Nadějí se stalo již zmíněné očkování, se kterým začala většina států na přelomu roku 2020 a 2021. Z dostupných statistik vyplývá, že na konci července u většiny členských zemí EU bylo naočkováno oběma dávkami na 50 % populace.

V září 2021 EU specifikovala svou roli a záměry v boji proti pandemii COVID-19, přičemž ve své publikaci *Vaccinating Europe and The World*⁶ představila jak své dosavadní výsledky, tak i priority pro její zapojení do této pro Evropu důležité oblasti, přičemž velkou pozornost přikládá preventivním opatřením, zejména očkování.

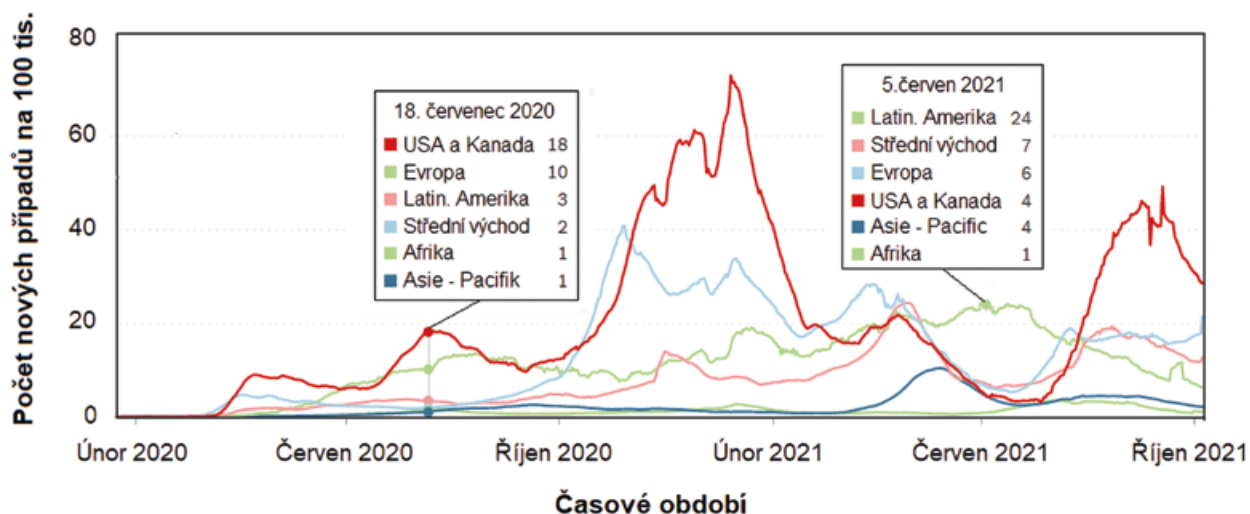
Současný stav zapojení EU do vakcinace proti koronaviru, kde se EU považuje za světového lídra, charakterizují i následující fakta:

- V zemích EU bylo dosud naočkováno přes 70 % jejich obyvatel;
- Evropa se o polovinu své produkce vakcín podělila s ostatními regiony ve světě;

- Více než 700 milionů dávek bylo v rámci EU poskytnuto na základě čestného přístupu a solidarity;
- Dalších přes 700 milionů vakcín poskytla EU více než 130 zemím.

Evropská unie si vytyčila i další priority, jak přispět ke zmírnění dopadu pandemie COVID-19 v Evropě i ve světě. Jedná se zejména o ambiciózní plán zaměřený na splnění následujících úkolů:

- Urychlit globální vakcinaci, zejména pokud jde o novou dotaci na 200 milionů vakcín do poloviny roku 2022 a investováním přes 1 miliardu EUR na posílení kapacity výroby vakcín v Africe;
- Vytvořit podmínky pro dokončení vakcinace v zemích EU tím, že zabezpečí na 1,8 miliardy dávek pro tyto účely;
- Posílit pandemickou připravenost tím, že
 - Zaktivizuje svůj nedávno zřízený orgán HERA (Health Emergency Preparedness and Response Authority), a

Obr. 5 - Situace v jednotlivých regionech z hlediska počtu onemocněných vztážených na 100 tis. obyvatel (zdroj: NYT, 2021)⁷

- prostřednictvím tohoto úřadu zefektivní identifikaci a řešení možných zdravotních hrozeb v budoucnosti. EU pro tyto účely vyčlenila ze svého rozpočtu 50 miliard EUR, které hodlá investovat do roku 2027.

Situaci současného stavu pandemie **COVID-19** ve světě lze ilustrovat celkovým počtem nakažených osob, počtem těch, kteří se vyléčili a nakonec těch, kteří infekci podlehli. Ke dni 7. 10. 2021 byl počet zotavených osob na úrovni kolem 214,45 mil. Časový průběh zbývajících dvou parametrů je na obr. 3 a obr. 4.²

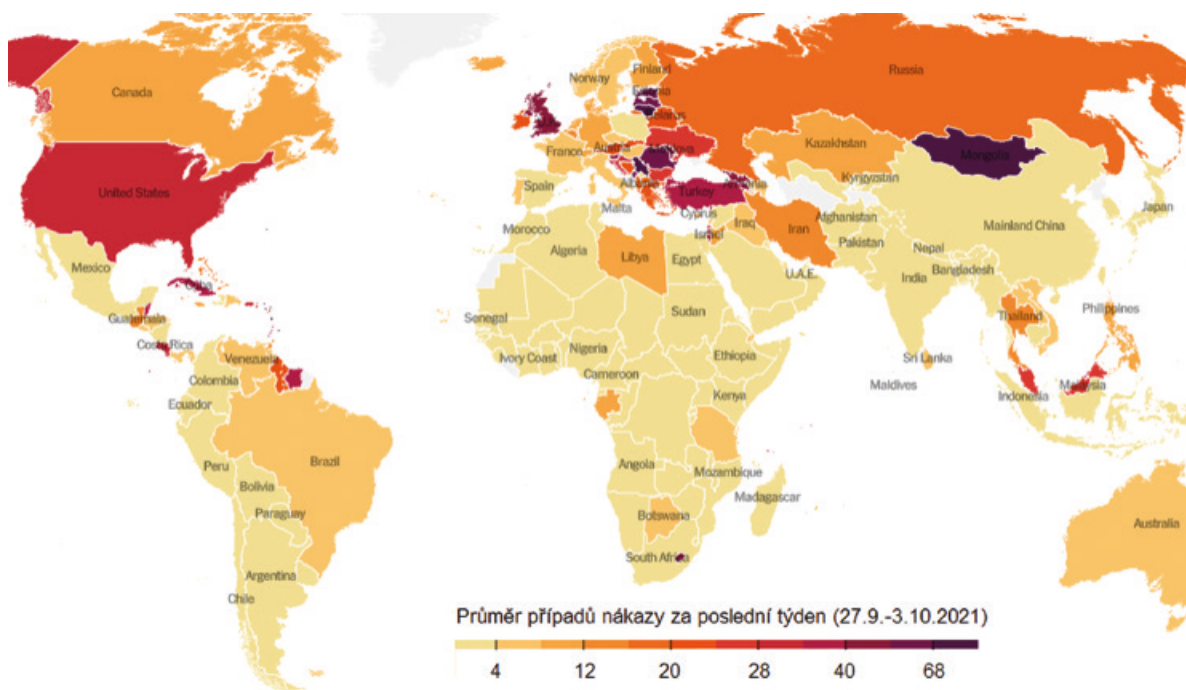
Tab. 1 - Pořadí nejvíce postižených zemí z hlediska celkového počtu nakažených osob a počtu postižených osob vztážených na 100 tis. obyvatel (zdroj: Worldometer, 2021)²

Pořadí zemí podle celkového počtu dosud nakažených osob		Pořadí zemí podle počtu nakažených osob na 100 tis.	
USA	45 021 267	Černá Hora	213 655
Indie	33 915 569	Bahrajn	155 094
Brazílie	21 532 558	Česká republika	158 093
UK	8 046 339	Gruzie	157 322
Rusko	7 690 110	Slovinsko	143 915
Turecko	7 357 336	Izrael	139 499
Francie	7 043 316	USA	135 013

Toto grafické znázornění časového průběhu počtu onemocněných osob za den v originálním provedení² umožňuje získat hodnoty za libovolný den tak, jak je to na obr. 3 uvedeno k datu 25. 4. 2021. Na dalším obrázku, obr. 4, je prezentována situace průběhu počtu lidí, kteří pandemii COVID-19 podlehli. Přitom, kvůli názornějšímu průběhu, je použita spojitá křivka představující 7denní průměr tohoto parametru.

O tom, jak vypadají poměry související s pandemií COVID-19 v různých částech světa, vypovídají časové průběhy počtu infikovaných osob na 100 tis. obyvatel ilustrované na obr. 5. Je vidět, že koronavirus celkově nejvíce zasáhl zejména USA. Mimochodem pro srovnání, na základě údajů z 8. 10. 2021 bylo v ČR zaznamenáno celkem 1 698 061 případů onemocnění, 30 496 úmrtí na COVID-19 s tím, že 1 657 480 nakažených osob se vyléčilo. Přitom denní průměr za posledních 7 dní byl u nás 796 nakažených (7 na 100 tis. obyvatel) a 5 mrtvých, tj. 0,05 na 100 tis. obyvatel.

Ve světě se situace neustále mění, ale jsou země, kde problémy přetrvávají a denní stav nových denních případů, jakož i zemřelých, je dosti alarmující, což plyne i z údajů zpracovaných v grafické podobě (obr. 5) nebo z hodnot nejvíce postižených zemí, které jsou z hlediska nakažených a zemřelých uvedeny v tab. 1.

Obr. 6 - Přehled nákazy COVID-19 ve světě vztažený na 100 tis. obyvatel (zdroj: NYT, 2021)⁷

Názornou představu o současné koronavirové situaci ve světě lze získat z přehledu počtu nakažených osob v jednotlivých zemích (obr. 6). Zde je však nutno mít na paměti, že ne všechny údaje jsou stejně spolehlivé, zejména pokud jde o některé rozvojové země, kde intenzita testování je podstatně menší a v některých autoritářských režimech není jisté, zda poskytnutá data odpovídají skutečnosti.

DOPADY PANDEMIE NA NÁVYKOVÉ LÁTKY A JEJICH UŽÍVÁNÍ

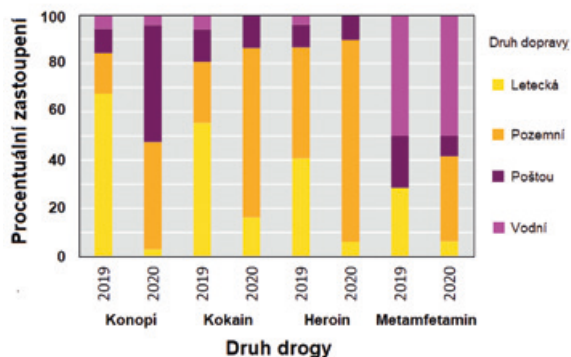
Analýzami a hodnocením situace **dopadů pandemie COVID-19** na život obyvatel a společenské a ekonomické dění v mezinárodním kontextu se v souvislosti s drogami zabývají zejména takové významné instituce a organizace, jakými jsou UNODC (Úřad OSN pro drogy a kriminalitu), WHO (Světová zdravotnická organizace) a EMCDDA (Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost).

Úřad UNODC sídlí ve Vídni a má celosvětovou působnost.⁸ Tento úřad představuje globálního lídra v boji proti nelegálním drogám a mezinárodnímu zločinu, přičemž je navíc zodpovědný za im-

plementaci programu OSN v boji proti terorismu. Podle jednoho z posledních dokumentů UNODC *World Drug Report 2021*⁸ byl v poslední době zaznamenán růst jak počtu uživatelů drog, tak i působnost narkotik, kde zvláště mladí lidé podceňují dlouhodobé negativní důsledky spojené s jejich užíváním. Kvůli pandemii se podle UNODC za poslední roky nejvíce zvýšil počet lidí, kteří berou marihuanu a sedativa.

Zpráva UNODC uvádí, že užívání drog je obecně na vzestupu, bere je zhruba 275 milionů lidí na celém světě, což představuje více než 3 % celosvětové populace, přičemž přes 36 milionů lidí trpí nemocemi spojenými s dlouhodobým užíváním omamných látek. Odborníci odhadují, že nitrožilně bere drogy 11 milionů lidí, polovina z nich vykazuje syndromy žloutenky typu C.

Dokument rovněž zdůrazňuje, že se změnilo vnímání drog, neboť je uživatelé často podceňují, což přímo vede k následné závislosti nebo zdravotním komplikacím. Podle UNODC je proto v tomto směru nadmíru důležitá osvětová činnost a adekvátní komunikace s veřejností. Zároveň je ale s každým rokem dostupnější léčba drogové závislosti,

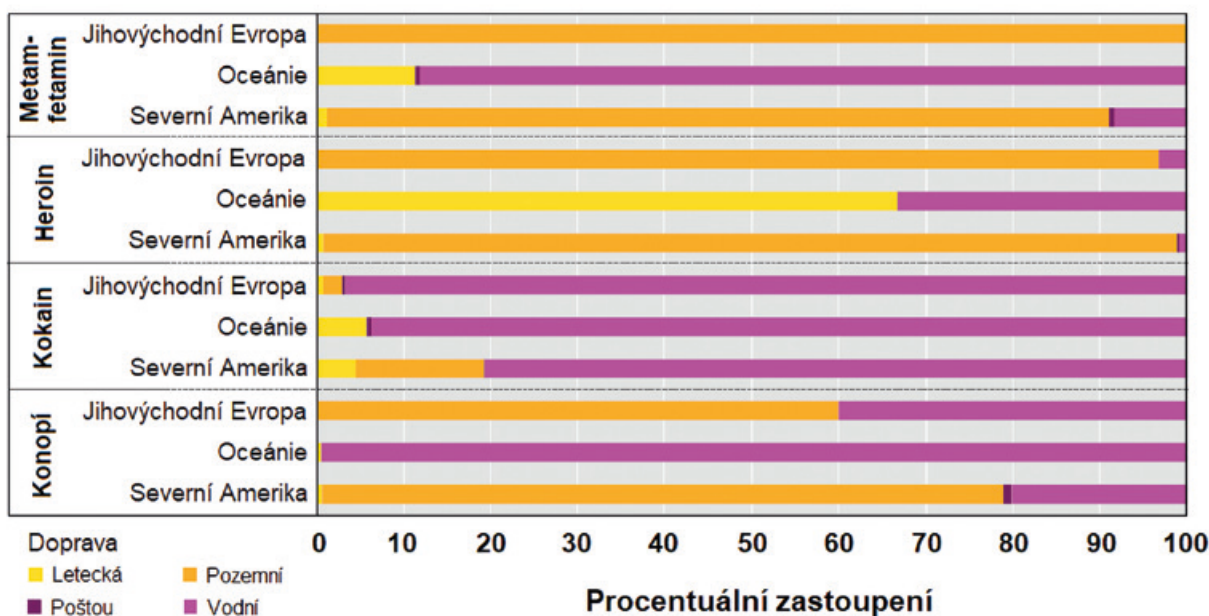
Obr. 7 - Distribuce záchytlů malého množství hlavních drog v závislosti na typu dopravy (zdroj: UNODC, 2021).⁸

tedy léků, jako například metadon, které odvykající užívají a které jim pomáhají odvyknout si od této závislosti.

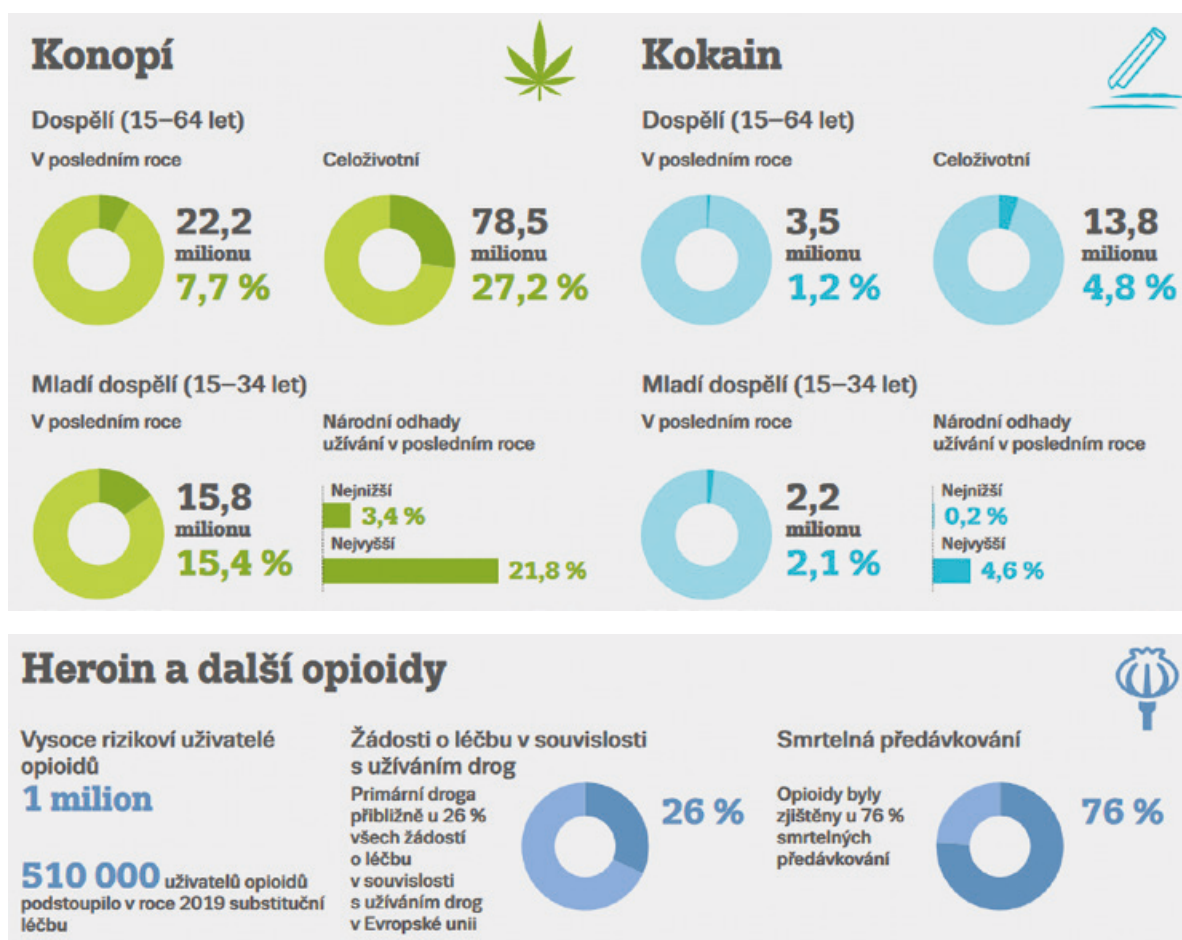
UNODC se snaží vzdělávat a informovat lidi na celém světě přístupnou formou o nebezpečích zneužívání drog a posilovat mezinárodní akce proti nedovolené výrobě drog a obchodování s nimi, jakož i trestné činnosti s tím související. K dosažení těchto cílů zahájila UNODC řadu iniciativ, včetně alternativ v oblasti pěstování nedovolených drogových plodin, monitorování nedovolených plodin a provádění projektů proti praní špinavých peněz.

Úřad UNODC došel ke zjištění, že za posledních 24 let se účinnost konopí v některých částech světa zvýšila až čtyřikrát, přestože procento dospívajících, kteří drogu vnímali jako škodlivou, kleslo až o 40 procent, a to navzdory důkazům, že užívání konopí je spojeno s řadou zdravotních a jiných potíží či onemocnění, zejména mezi pravidelnými dlouhodobými uživateli. Nižší vnímání rizik užívání drog je spojeno s vyšší mírou jejich užívání, přičemž UNODC ve své zprávě vydané v tomto roce zdůrazňuje potřebu uzavřít propast mezi vnímáním a realitou s cílem vzdělávat mladé lidi a chránit veřejné zdraví. Většina zemí navíc během pandemie zaznamenala nárůst užívání konopí. V průzkumech mezi zdravotníky v 77 zemích 42 procent uvedlo, že se užívání konopí zvýšilo.

Pro Evropu jsou důležité aktivity monitorovacího centra, které svou činnost řídí z Lisabonu. Jedna z posledních studií **Evropského monitorovacího centra**, *European drug report 2021*,⁹ ilustruje, jak se trh s drogami postupně přizpůsobuje změnám způsobených pandemií COVID-19. Obchodníci s drogami se dokáží operativně přizpůsobit cestovním omezením a uzavíráním hranic. Dochá-

Obr. 8 - Distribuce některých zadržovaných drog jako průměr v procentech v letech 2016-2019 (zdroj: UNODC, 2021).⁸

Obr. 9 - Orientační přehled - odhady užívání drog v EU (zdroj: EMCDDA, 2021).⁹

zí ke změnám v trasách a způsobech obchodování s drogami, přičemž pašeráci častěji využívají lodní kontejnery a komerční přepravu, méně se spoléhají na individuální kurýry. Pěstování konopí a produkce syntetických drog se v EU jeví ve srovnání s obdobím před pandemií stabilní, přičemž nebyl zaznamenán žádný pokles v odhalování výrobních míst. Ačkoli byly během nouzového stavu narušeny pouliční maloobchodní trhy s drogami a byly hlášený lokální případy nedostatku drog, jejich prodejci i nakupující se přizpůsobili tak, že začali používat šifrované zprávy, sociální sítě, on-line zdroje a poštovní a doručovací služby. To naznačuje, že dlouhodobým dopadem pandemie by mohla být další digitalizace trhů s drogami.

Výroba drog v nelegálních laboratořích na místní úrovni do značné míry závisí na přísunu potřebných surovin. Tak např. v Praze úřady zana-

menaly v poslední době nedostatek heroínu, zatímco na druhé straně u marihuany nabídka vzrostla.¹⁰ Opatření proti šíření koronaviru COVID-19 mají různé dopady. Patří mezi ně i to, že se utlumil prodej nelegálních drog. V krizi se obchodníci více zaměřují na zásilkové služby a prodej přes internet.

Ukázalo se, že na začátku boje s pandemií klesl **zájem spotřebitelů** o látky obvykle spojené s rekreačním užíváním v prostředí nočního života (např. MDMA), protože lidé zůstávali doma. Analýza vzorků odpadních vod (k dispozici pro některá evropská města) však naznačuje, že v létě 2020 se míra užívání většiny drog vrátila zpět na původní úroveň poté, co přestala platit omezení pohybu, cestování a společenských setkání. Mezi znepokojivé trendy spojené s pandemií patří známky možného nárůstu dostupnosti a užívání „cracku“ v některých zemích.

Pokud jde o spotřebu drog, dostupná data naznačují, a to i přes určitá snížení hlášená během počátečního pandemického období, že se v mnoha případech intenzita užívání drog v podstatě vrátila na úroveň předchozího období. Souvisí to i se zmírněním sociálního distancování, které poznamenalo především letní období.

Obchodování s různými drogami bylo v různé míře ovlivněno omezeními v cestování a uzavíráním hranic s cílem zabránit šíření COVID-19. Zde se projevují určité rozdíly v závislosti na jednotlivých drogách. Heroin se většinou obchoduje po souši, často spolu s legálním nákladem, zatímco kokain se převážně přepravuje po moři, a to i pomocí nekomerčních plavidel, jako jsou specializované lodě a jachty. Se syntetickými drogami se obvykle obchoduje letecky, přičemž se mnohé látky do některých zemí dostávají ve velkém, což provádějí letečtí kurýři pomocí tělesných balíčků nebo ukrýváním drog v osobním zavazadle. Při této příležitosti je namístě zmínit se o významu detektorů nebo jiných prostředků sloužících k odhalení takového kontrabandu. Největší dopad na obchodování s drogami lze očekávat v zemích, kde je velká část drog dopravována leteckými prostředky.

Vzhledem k téměř všeobecným **omezením dopravy** uvaleným na letecký provoz byla dodávka drog letecky zcela narušena, ale v poslední době s částečným obnovením tohoto způsobu transportu lze očekávat návrat dřívějších praktik v sofistikovanější formě. Každopádně lze ze statistiky UNODC vysledovat určité změny, k nimž v transportu jednotlivých drog došlo v letech 2019 a 2020 (obr. 7).

Zatímco v přepravě drog různými cestami došlo k podstatným změnám, pokud jde o jednotlivé regiony, tam se předpokládá, že situace související se zabavenými drogami se disproportčně příliš nezmění ani v blízké budoucnosti a vrátí se opět k období před rokem 2019. Průměrné zastoupení zachycení některých specifických drog v předpandemickém období je ilustrováno na obr. 8.

Prevalence a trendy v **užívání drog** v Evropě zahrnují širší škálu látek (EMCDDA, 2021). U uživatelů drog je konzumace několika různých drog zároveň běžná, ovšem obtížně měřitelná. Nejčastěji užívanou drogou je konopí – prevalence užívání je přibližně pětikrát vyšší než v případě jiných látek. Zatímco užívání heroinu a dalších opioidů zůstává poměrně ojedinělé, tyto drogy jsou stále nejčastěji spojovány se škodlivějšími formami užívání, včetně injekčního. Rozsah užívání stimulancií a druhů, které jsou nejčastější, se v jednotlivých zemích liší a přibývá důkazů o tom, že by mohlo dojít k nárůstu injekčního užívání stimulancií. Drogy užívají všeobecně více muži, kteří se často vyznačují intenzivnějším nebo pravidelnějším užíváním. Pro hrubý odhad zastoupení některých typických drog v Evropě poslouží obr. 9.

Pandemie covidu-19 neomezila množství drog, které se pašují do Evropy. Kvůli omezení letecké dopravy se však pašeráci nyní soustředí hlavně na přepravu drog na lodích. Omezující opatření měla na začátku pandemických opatření pozitivní dopad na kriminalitu obecně, avšak násilí spojené s drogami začalo postupně přibývat a byly zaznamenány také místní konflikty spojené s distribucí drog. Logistika obchodování s drogami byla nejvíce ovlivněna v souvislosti s jejich přepravou mezi jednotlivými zeměmi a regiony ve velkých množstvích kvůli zavedení přísnějších kontrol na hranicích, přístavech a zejména na letištích, kde se navíc projevilo radikální omezení letecké dopravy. V řadě obchodování, dodávek a distribuce byla přijata strategie k překonání zavedených omezení. Proto pašerácké skupiny přijaly inovovanou koncepci, kterou se snažily přizpůsobit přepravu, distribuci a prodej drog novým podmínkám. Data z poslední doby ukazují nárůst používání tzv. darknetu, tj. běžně nedostupných internetových sítí. Darknet lze považovat za jakési podsvětí internetu. Obdobně jako v reálném světě existuje podsvětí charakterizované ilegálními aktivitami, i část internetu se skrývá kdesi hluboko v podsvětí nepřístupném běžnému uživateli. Tento prodej

je realizován tak, aby nebyl dostupný na běžných vyhledávacích. To zajistí anonymitu jak prodávajících, tak i kupujících, kteří jsou potom jen těžko vysledovatelní. Přitom veškeré transakce a platby probíhají anonymně.

ZÁVĚR

Od začátku roku 2020 má pandemie COVID-19 dramatický dopad na to, jak žijeme. Státy v podstatě na celém světě zavedly bezprecedentní opatření k ochraně veřejného zdraví a bezpečnosti obyvatelstva. Vše související s drogami, včetně dodávek drog, spotřeby a souvisejících škod, bylo také touto krizí silně zasaženo. Závěry tohoto předběžného hodnocení ukazují na nové vývojové trendy, které dále vyžadují výzkum a pečlivé sledování. V budoucnu bude zapotřebí věnovat velkou pozornost psychologickým a socioekonomickým dopadům pandemie, jakož i zohlednit dlouhodobější změny užívání nelegálních drog a rizika chování širší populace. Kromě toho bude posun k většímu využívání online platform, a to jak pro zásobování drogami na maloobchodní úrovni, tak také pro zvládání problémů s drogami, nepochybně přetrvávat i mimo pandemii. To bude pravděpodobně vyžadovat inovace v monitorovacích a výzkumných metodách v drogové oblasti. Nakonec, navzdory své vypovídací hodnotě, rychlé hodnocení nastalé situace zvýraznilo nedostatek (reprezentativních) údajů stejně jako některá omezení ve sběru dat.

V důsledku pandemie COVID-19 přijaly národní vlády ve většině zemí řadu omezujících opatření ke zpomalení šíření viru. Některá zavedená opatření měla dopad i na dodavatelské řetězce drog. Značná část zemí přijala určitý stupeň omezení na hranicích u všech tří způsobů dopravy: letecké, pozemní a vodní. Zvýšená přítomnost orgánů činných v trestním řízení v klíčových oblastech a častější kontroly vedly k mnoha malým záchytům drog.

Pandemie COVID-19 měla dopad na orgány činné v trestním řízení a dodržování operativně

zavedených opatření pro ochranu obyvatelstva před nákazou koronavirem. Částečný přesun operativního zaměření na policii dočasně snížil dostupnost personálu k provádění vyšetřovacích a zpravodajských prací u skupin zapojených do závažného a organizovaného zločinu. I přes dočasný pokles mezinárodní výměny informací většina zemí EU i nadále pokračuje ve vyšetřování trestné činnosti vysoce rizikových a nebezpečných kriminálních skupin.

Když se uvolní omezení týkající se COVID-19, bude zřejmé, že se metody zločinu používané v období před COVID-19 změní. Jako producenti drog, překupníci a distributoři překonávají obtíže, které pandemie přináší, například vymyšlením nových modů operandi, používáním nových cest nebo přesunem podnikání do online prostředí, musí se bezpečnostní složky přizpůsobit novým výzvám. „Nové normální“ operační prostředí, i když má za následek výzvy pro orgány činné v trestním řízení, také poskytne příležitosti posílit vyšetřování závažné a organizované trestné činnosti. Četnost výměny informací se však od té doby vrátila na normální úroveň, jaká byla před pandemií. Snížil se také počet sdělení souvisejících s aktivitami obchodování s drogami.

Evropská zpráva o drogách za rok 2020 zdůrazňuje nebezpečí, která představuje výroba nelegálních drog a obchodování s nimi pro zdraví a bezpečnost občanů EU. Provozování lukrativních drogových trhů organizovanými zločineckými skupinami, rekordní množství zabaveného kokainu a vysoký objem zabaveného heroinu upozorňují na přetrvávající hrozbu, kterou představují pachatelé trestné činnosti využívající dodavatelské řetězce, přepravní trasy a velké přístavy pro přepravu drog. Zvýšená dostupnost všech typů nelegálních drog zhoršuje zdravotní rizika. Nová agenda a protidrogový akční plán EU na období 2021–2025 poskytují politický a strategický rámec pro účinné a komplexní řešení problémů v oblasti bezpečnosti a veřejného zdraví souvisejících s drogami tím, že využívají všechny významné nástro-

je na místní, vnitrostátní, unijní a mezinárodní úrovni.“

Podle vyjádření ředitele agentury EMCDDA¹¹, pandemie COVID-19 má bezprostřední a rušivý dopad na užívání drog, maloobchodní dodávky a služby a zdůraznila zvláštní potřeby lidí, kteří užívají drogy. I když posoudit dlouhodobý dopad pandemie nás teprve čeká, v krátkodobém horizontu si již nyní všímáme takových změn, jako je větší zájem o využívání digitálních technologií na trhu s drogami a inovace v oblasti léčby drogové závislosti pomocí elektronických a mobilních technologií. Musíme však mít na paměti, že vzhledem k tomu, že se dostávají hospodářské dopady krize, mohou být některé z našich komunit zranitelnější vůči drogovým problémům a zapojení do trhu s drogami, což vytváří větší tlak na naše již tak přetížené služby. Je proto nezbytné urychleně identifikovat a řešit nové hrozby, které mohou vyplývat z této rychle se vyvíjející situace.

Policejní akademie ČR v Praze (PA ČR) vede v současnosti výzkumný projekt „**Prvková charakterizace mikrostop a omamných psychotropních látek jadernými analytickými metodami (VI20192022162) VI3VS/797**“ realizovaný v rámci programu bezpečnostního výzkumu MV ČR. Na projektu tým PA ČR spolupracuje s Ústavem jaderné fyziky AV ČR v Řeži (ÚJF), kde využívá sofistikované přístrojové vybavení pro měření vzorků metodou neutronové aktivační analýzy (tj. vzorky se ozařují na reaktoru). Tato metoda je velice citlivá a umožňuje na základě prvkového složení vzorku drogy stanovit její vlastnosti do té míry, že je možné rozlišit původ drog pomocí stopové přítomnosti některých charakteristických prvků v jejím obsahu. ÚJF v Řeži disponuje potřebnou akreditací a povolením pro manipulaci s drogami a dalšími omamnými látkami. Vzhledem k unikátnímu zdroji ozáření (reaktor) a spektrometrickému vybavení ÚJF lze analyzovat tyto látky na nejvyšší možné úrovni, kterou se jiná pracoviště u nás nemohou prokázat. Metodiku analýzy je možné modifikovat

v souladu s požadavky na zjištění přítomnosti, resp. koncentrace i těch nejméně zastoupených prvků v daném vzorku. Výzkumný tým PA ČR ve spolupráci s ÚJF by při řešení tohoto vědeckého projektu rád úzce spolupracoval s Národní protidrogovou centrálou (NPC) a tuto případnou spolupráci zaměřil tak, aby i NPC mohla z těch analýz významně profitovat. Pro potřeby NPC lze i zajistit proměření i jiných případných vzorků, o které projeví zájem.

Dedikace:

Článek byl podpořen a připraven v rámci řešení výzkumného projektu č. VI20192022162 MV ČR „Prvková charakterizace mikrostop a omamných a psychotropních látek jadernými analytickými metodami“.

Dedication:

The paper was supported and prepared within the research of the research project No. VI20192022162 of the Ministry of the Interior of the Czech Republic “Elemental characterization of microtraces and narcotic and psychoactive substances by nuclear analytical methods”.

Corresponding Author:

PhDr. Jan Paďourek, e-mail: j.padourek@polac.cz, Policejní akademie ČR v Praze, Lhotecká 559/7, 143 01 Praha 4.

Abstract:

The COVID-19 pandemic affected the whole world, causing a number of problems to which all countries had to respond in order to minimize its impact and further spread. The affected areas covered virtually all spheres of society, including the restriction or suspension of many routine activities and undertakings. Since the pandemic had very significant consequences

on work and the free movement of the people, as well as on passenger or freight transport, its impact was also reflected in the changed situation with respect to the production, smuggling and use of all narcotics. The article thoroughly analyses some specific problems caused by this pandemic, with special emphasis on its impacts, which gradually began to manifest in the pandemic period, and which are directly or indirectly related to security aspects especially organized crime. In this context, the importance of the analysis of captured drug samples aimed at their detection and identification is discussed, which, among other things, makes it possible to

obtain information on the production technology of these substances and their precursors, including their countries or regions of origin (see the research task carried out at the Police Academy of the Czech Republic in Prague „Elemental characterization of microscopes and narcotic and psychotropic substances by nuclear analytical methods“).

Key words:

COVID-19, pandemic, drugs, smuggling, seizure, detection and identification, smuggling, drug consumption, nuclear analytical methods.

LITERATURA:

- 1) GUITTA, Olivier, More Proof of the Wuhan Lab Leak Theory, Akhbar al-Aan TV, 8.10. 2021. Dostupné z <https://preview.mailerlite.com/b5n4t2/1792765664138626320/b2h0/>. (accessed Oct. 8, 2021)
- 2) Worldometer, 2021. COVID-19 coronavirus pandemic. Worldometer. Dostupné z <https://www.worldometers.info/coronavirus/> (accessed Oct. 8, 2021)
- 3) MZ ČR, 2021. COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR. MZ ČR ke dni 3. 10. 2021. Online. Dostupné z <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19> (accessed Oct. 4, 2021)
- 4) ÚZIS ČR, 2021. COVID-19 byl vloni druhou nejčastější příčinou smrti. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 30.6.2021. Dostupné z <https://www.uzis.cz/index.php?pg=aktuality&aid=8506> (accessed Oct. 8, 2021)
- 5) VČR, 2021. Evropský trh s drogami se přizpůsobuje změnám vyvolaným pandemií. Informace pro média, 9.6.2021. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/evropsky-trh-s-drogami-se-prizpusobuje-zmenam-vyvolanym-pandemii--ukazuje-nova-zprava-emcdda--189011/> (accessed Oct. 4, 2021).
- 6) EU, 2021. Vaccinating Europe and the world. European Commission, Brussels, 15 September 2021. ISBN 978-92-76-41383-7. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_21_4722 (accessed Oct. 11, 2021)
- 7) NYT, 2021. New York Times, 7.10.2021. Dostupné z https://www.nytimes.com/interactive/2021/world/covid-cases.html?collectionName=Maps%20and%20Trackers&label=Maps%20and%20Trackers&module=hub_Band&pageType=LegacyCollection®ion=inline&template=storyline_band_recirc (accessed Oct. 8, 2021).
- 8) UNODC, 2021. World drug report 2021. UNODC, Vienna, 2021. Online (8.10.2021): Dostupné z <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html> (accessed Oct. 8, 2021).
- 9) EMCDDA, 2021. European drug report 2021: Trends and developments. The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. EMCDDA, Lisbon, June 2021.: Dostupné z www.emcdda.europa.eu (accessed Oct. 8, 2021).
- 10) SEZNAM, 2020. Uzavřené hranice přidusily výrobu drog. Seznam Zprávy, 19.4.2020. Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/uzavrene-hranice-privdusily-vyrobu-drog-nejde-pasovat-suroviny-na-pervitin-100770> (accessed Oct. 8, 2021).
- 11) TZ, 2020. Tisková zpráva agentury EU pro drogy v Lisabonu. Evropská zpráva o drogách 2020, EMCDDA. Dostupné z https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/13242/HighlightsEDR2020_CS_Final_web.pdf (accessed Oct. 8, 2021).